

Vergaderjaar 2017–2018

34 892

Raming der voor de Tweede Kamer in 2019 benodigde uitgaven, alsmede aanwijzing en raming van de ontvangsten

Nr. 1

GELEIDENDE BRIEF

Den Haag, 23 februari 2018

Elk jaar stelt de Tweede Kamer haar eigen begroting op, de Raming. Deze Raming wordt daarna door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties toegevoegd aan hoofdstuk II A van de Rijksbegroting.

In deze brief wordt beschreven wat er de afgelopen periode is bereikt en wat de prioriteiten en aandachtspunten zijn voor 2019. Er liggen nieuwe uitdagingen voor ons, zoals de renovatie van het Binnenhof en de tijdelijke huisvesting op de Bezuidenhoutseweg. Het thema sociale veiligheid waaronder seksuele intimidatie en ongewenste intimiteiten (#metoo) krijgt een steeds grotere plek in het maatschappelijk debat en is daarmee ook een thema in de Kamerorganisatie. Verder blijft de veiligheid van informatiestromen voortdurend onze aandacht vragen. Het jaar 2019 is een belangrijk jaar voor onze democratie; we vieren dan dat honderd jaar geleden het algemeen kiesrecht voor mannen én voor vrouwen werd ingevoerd. Daarnaast wordt er met oog op de continuïteit nadrukkelijk voortgebouwd op de Raming 2018 (Kamerstuk 34 686). Veel van de ontwikkelingen die in 2018 in gang zijn of worden gezet, lopen door in 2019.

Terugblik – resultaten

In de Raming 2018 is veel aandacht besteed aan de informatiepositie van de Tweede Kamer en de transparantie van het Kamerwerk. Deze punten zijn en blijven van cruciaal belang om op een onafhankelijke manier invulling te geven aan de controlerende en medewetgevende rol van de Tweede Kamer. Op dit terrein zijn verschillende stappen gezet:

Informatiepositie Kamer

- In maart 2017 is een nieuwe Kamer aangetreden, met 71 nieuwe Kamerleden. Na de kabinetsformatie traden nog eens twaalf nieuwe Kamerleden aan. In totaal zijn er 80 nieuwe Kamerleden begonnen. Zowel de (nieuwe) Kamerleden als de (nieuwe) bewindspersonen zijn

en worden met cursussen en in kennismakingsgesprekken met de Voorzitter geïnformeerd over de informatieplicht die het kabinet in de richting van de Kamer heeft, voortvloeiend uit artikel 68 van de Grondwet. Te vaak nog moeten Kamerleden of Kamercommissies vragen om informatie die de regering uit eigen beweging had kunnen verstrekken.

- De nieuwe Kamerleden zijn wegwijs gemaakt in het Kamerwerk via het informatieplein, waar vrijwel alle diensten een bijdrage aan leverden, en door middel van cursussen. Deze methode is opnieuw goed bevallen. Ook de kabinetsformatie is goed verlopen. Het was na de formatie in 2012 de tweede keer dat de regie bij de Kamer lag. De Kamer heeft de onderhandelende partijen en de parlementaire pers de voorzieningen geboden die nodig waren. De kabinetsformatie als zodanig zal nog worden geëvalueerd.
- Uit de Staat van de Kamer 2017 die als bijlage bij deze Raming is gevoegd¹ blijkt overigens dat de lange duur van de kabinetsformatie en dus van de demissionaire status van het kabinet ertoe heeft geleid dat in 2017 minder parlementaire activiteiten hebben plaatsgevonden en minder vaak van parlementaire instrumenten gebruik is gemaakt dan in een regulier jaar, een verschijnsel dat zich in een verkiezingsjaar altijd voordoet maar in 2017 extra.
- De nieuwe werkwijze van de Kamercommissies, die op basis van de aanbevelingen van de Klankbordgroep Versterking Kennis- en Onderzoekspositie (KVKO) tot stand is gekomen, is geïmplementeerd. Parallel daaraan is de Kamerorganisatie aangepast en toegerust op deze nieuwe manier van werken. Medio 2017 zijn de zogenaamde proeftuincommissies geëvalueerd. De eerste resultaten waren positief. Veel Kamerleden vonden het prettig om direct te kunnen communiceren met de eigen staf. De tussentijdse evaluatie heeft ertoe geleid dat de andere commissies al in het najaar van 2017 konden beschikken over een model-jaarplan. Een algehele, grotere evaluatie van de nieuwe werkwijze – dus een evaluatie van het werken met een jaarplanning en inhoudelijke ondersteuning door geïntegreerde commissiestaven (vanuit de diensten Commissieondersteuning en de in 2017 gevormde Dienst Analyse en Onderzoek, DAO) – zal in 2018 plaatsvinden.
- In het verlengde daarvan is gekeken naar de positie, rol en taken van Commissievoorzitters. De Kamer heeft op 30 januari 2018 ingestemd met de verankering van de versterkte rol van de commissievoorzitters in het Reglement van Orde (RvO). De voorzitters worden onder andere verantwoordelijk voor de totstandkoming van een jaarplanning. Het opnemen van deze bepalingen in het RvO verduidelijkt ook dat de rol van de commissies in het parlementaire proces een wezenlijke is.
- Daarnaast is bij wijze van proef de fysieke inrichting van één van de grotere commissiezalen aangepast, om commissievergaderingen dynamischer en aantrekkelijker te maken. In het voorjaar van 2018 zal deze inrichting worden geëvalueerd en mogelijk worden uitgebreid naar ander commissiezalen.
- In september 2017 besloot het presidium naar aanleiding van een pleidooi van het Kamerlid Taverne en na overleg met de commissie voor de Werkwijze en de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken, om alle Kamercommissies te verzoeken om bij elk wetsvoorstel een constitutionele toets uit te voeren. Het kabinet is daarnaast verzocht om in elke memorie van toelichting een constitutionele paragraaf op te nemen. Deze werkwijze wordt per 1 januari 2018 gevolgd.

¹ Bijlage bij Kamerstuk 34 892, nr. 3.

- De transparantie van het parlementaire proces is verbeterd door onder meer de doorontwikkeling van audiovisuele faciliteiten. Zo zijn de functionaliteiten en het gebruiksgemak van de app Debat Direct in 2017 verder verbeterd. De vormgeving van de nieuwe website is over de gehele linie doorgevoerd en er zijn nadere stappen gezet om informatie nog toegankelijker en gestructureerder weer te geven. Belangrijk daarin is de introductie van de wetgevingsmonitor, waarmee belangstellenden – ambtenaren, wetenschappers, journalisten en burgers – beter inzicht krijgen in de bij de Tweede Kamer aanhangige (initiatief)wetsvoorstellen. Door de wetgevingsmonitor is direct zichtbaar in welke fase van het proces een wetsvoorstel zich bevindt, door welke commissie het wordt behandeld, wie de indiener is, om wat voor soort wet het gaat en wanneer het wetsvoorstel is ingediend. Er wordt gewerkt aan een verdere verbetering van het gebruikersgemak van de wetgevingsmonitor.
- Gelijktijdig met de nieuwe werkwijze van de Kamercommissies is er uitvoering gegeven aan de motie van de leden Amhaouch en Schouten (Kamerstuk 34 444, nr. 13) door de voortgang en uitvoering van moties digitaal volgbaar te maken in Parlis.
- Conform een toezegging tijdens de behandeling van de Raming voor het jaar 2018 (Kamerstuk 34 686, nr. 10) wordt er sinds het najaar van 2017 op de website van de Tweede Kamer wekelijks een overzicht gepubliceerd van Kamervragen waarvan de beantwoordingstermijn is verstreken.
- Eveneens conform toezegging tijdens de behandeling van de Raming is Parlis beschikbaar gemaakt in andere browseromgevingen en op mobiele apparaten. Inmiddels is Parlis te raadplegen op telefoons en tablets, wanneer gebruik wordt gemaakt van een beveiligde verbinding, en werkt Parlis browseronafhankelijk.
- Vanaf februari 2017 wordt het mondelinge vragenuur live ondertiteld. De ondertiteling is beschikbaar via een aparte livestream.
- Eén van de gevolgen van méér openheid is dat de afhankelijkheid van de digitale infrastructuur steeds groter wordt. Daarmee is ook de beveiliging van de digitale infrastructuur en informatie een groeiend aandachtspunt. In overleg met relevante en kundige overheidsinstanties en met een intensivering van de eigen maatregelen en voorzieningen is de beveiliging tegen cybercrime geïntensiveerd.
- Voor het eerst heeft de Tweede Kamer op Bevrijdingsdag het Kamergebouw opengesteld voor bezoekers. Op 5 mei 2017 waren er diverse optredens in de centrale hal van de Tweede Kamer en ook de Plenaire Zaal was open voor het publiek. De extra open dag, gekoppeld aan het thema «vrijheid» dat zo belangrijk is in onze democratie, was een groot succes. Op 5 mei hebben in totaal circa 3.000 mensen, jongeren en ouderen, de Tweede Kamer bezocht. Samen met andere open dagen en openstelling tijdens de Open Monumentendag bedroeg het aantal extra bezoekers in 2017 7.000.
- Ook op reguliere dagen trekt de Tweede Kamer veel bezoekers. In 2017 bezochten 87.365 mensen de Tweede Kamer om een debat bij te wonen, een groepsbezoek te brengen aan een fractie of (in de recessen) een tentoonstelling in het Kamergebouw te bekijken. Via ProDemos bezochten nog eens 93.000 jongeren de Tweede Kamer. Daarnaast werden nog 32.491 andere bezoekers/toeristen door ProDemos rondgeleid. Samen met de open dagen (zie hierboven) komt dit neer op een totaal aantal geregistreerde bezoekers van ongeveer 220.000 in 2017.

Renovatie Binnenhof/verhuizing naar Bezuidenhoutseweg

- In 2017 is de nieuw ingestelde Bouwbegeleidingscommissie van start gegaan en zijn ontwerpkeuzes gemaakt voor zowel de voorlopige huisvesting als de renovatie. Een projectteam is ingesteld om de Bouwbegeleidingscommissie hierbij te ondersteunen en om de belangen van de Tweede Kamer te behartigen in de samenwerking met het Rijksvastgoedbedrijf.
- Voor medewerkers hebben er verschillende informatiebijeenkomsten plaatsgevonden. Daarnaast zijn er rondleidingen georganiseerd door het gebouw aan de Bezuidenhoutseweg. Ook voor de parlementaire pers is een rondleiding georganiseerd.

Reorganisatie Kamerorganisatie

- Er is gebouwd aan een professionele, slagvaardige ambtelijke organisatie. Op dit terrein zijn in 2016 en 2017 de eerste stappen gezet. De volgende diensten zijn gereorganiseerd of hebben een reorganisatie in gang gezet:
 - Stafdienst Communicatie
 - Dienst Informatievoorziening (DIV), deze dienst is in het kader van de uitvoering van de aanbevelingen van de KVKO opgegaan in de nieuwe dienst Analyse en onderzoek (DAO) en de nieuwe Dienst Informatie en Archief (DIA)
 - Bureau Onderzoek Rijksuitgaven (BOR), opgegaan in de DAO
 - Dienst Automatisering (DA)
 - Stafdienst Personeel en Organisatie (P&O)
 - Facilitaire Dienst (schoonmaak) (FD)
- Ter bevordering van een goed sociaal klimaat zijn de meldingsmogelijkheden van ongewenste omgangsvormen opgenomen in het introductieprogramma van Kamerambtenaren en hebben de vertrouwenspersonen trainingen gevolgd.
- De gesprekken met medewerkers over hun resultaten en ontwikkeling zijn in 2017 verdubbeld ten opzichte van 2016.
- In het kader van het leiderschapsprogramma heeft elk diensthoofd een ontwikkelassessment doorlopen.

Vooruitblik – Raming 2019

De focus ligt in 2019 op een verdere versterking van de informatiepositie van de Kamer en het zichtbaar en inzichtelijk maken van het Kamerwerk, met daarbij groeiende aandacht voor informatiebeveiliging. Ook de reorganisatie en kwaliteitsverbetering van de ambtelijke organisatie blijft één van de belangrijkste speerpunten. Zo zal de ambtelijke organisatie in 2019 ingrijpend worden gewijzigd door inbestedingen van taken bij de rijksoverheid, bijvoorbeeld op het terrein van salarisadministratie, automatisering en de schoonmaak van gebouwen. In 2019 vindt ook de definitieve besluitvorming plaats omtrent zowel de renovatie van de Kamergebouwen rond het Binnenhof als de verhuizing naar de tijdelijke huisvesting.

Aanvullende aandachtspunten die het presidium zou willen voorstellen, zijn de betrokkenheid van burgers bij de politiek, het instrumentarium van de Tweede Kamer, de introductie van een Kindervragenuur, de sociale veiligheid van medewerkers – mede in het licht van de discussie over seksuele intimidatie en ongewenste intimiteiten (#metoo) – en de voorbereiding van de viering van de invoering van het algemeen kiesrecht. Er zal ook onverminderd aandacht moeten zijn voor de fysieke veiligheid van alle Kamerbewoners en hun gasten.

Informatiepositie Kamer

- In de gesprekken met bewindspersonen zal de Voorzitter de informatiepositie van de Kamer onder de aandacht blijven brengen.
- Een algehele evaluatie van de nieuwe werkwijze van commissies zal in 2018 plaatsvinden. Een jaarlijkse evaluatie van deze instrumenten en een grondige vierjaarlijkse evaluatie behoorden tot de aanbevelingen van de klankbordgroep Versterking Kennis- en Onderzoekpositie. In de evaluatie wordt gekeken of wordt voldaan aan de primaire doelstellingen: een betere aansluiting op de behoeften van Kamerleden en commissies en een efficiënte(re) inzet van de ambtelijke ondersteuning. De daarvoor gekozen instrumenten zijn het werken met een jaarplanning van de commissie, een versterkte rol van de commissievoorzitter en de vorming van een integrale staf bij elke commissie, waarvan alle ondersteunende functies deel uitmaken. Deze evaluaties raken ook het werk van de Griffies Commissies, inclusief de Europa-ondersteuning en het Bureau Wetgeving. Zij hebben immers allemaal een rol in de nieuwe werkwijze van de commissies. Het ligt in de rede om bij deze evaluatie ook het opbouwen en versterken van een kennisnetwerk door de commissiestaven te betrekken. In deze netwerken kunnen de verworvenheden van de samenwerking met de wetenschapskoepels en de adviesraden verder worden ontwikkeld.

Transparantie Kamerwerk

- De transparantie van het parlementaire proces zal verder worden verbeterd door uitbreiding en verbetering van audiovisuele faciliteiten. Zo zal het Open Data Portaal worden doorontwikkeld en ook de wetgevingsmonitor zal verder worden verbeterd. Verder wordt er voor het streamen/uitzenden van commissievergaderingen in enkele commissiezalen over gegaan van robotregie naar de mogelijke inzet van mobiele regie. Op deze manier kunnen commissievergaderingen dynamischer en aantrekkelijker in beeld worden gebracht wanneer de situatie daar om vraagt.
- Het live ondertitelen van debatten wordt stapsgewijs verder uitgebreid. Allereerst worden de belangrijke plenaire debatten en debatten waar veel publieke belangstelling voor is ondertiteld.
- Voor wat betreft de beveiliging van de digitale infrastructuur wordt de beveiliging tegen cybercrime met eigen maatregelen en voorzieningen en in overleg met relevante en kundige overheidsinstanties geïntensiveerd. De verdere implementatie van de baseline informatiebeveiliging is daarbij van groot belang. Een wezenlijke stap is verder dat in 2018 de functie van «information security officer» operationeel wordt/is, naast de beveiligingsambtenaar die zich vooral op fysieke veiligheid richt.

Betrokkenheid burgers bij politiek

- In het Regeerakkoord Rutte III² is onder de maatregel cultuur en historisch democratisch bewustzijn opgenomen dat kinderen tijdens hun schooltijd het parlement zouden moeten bezoeken. Op dit terrein is de Tweede Kamer al heel actief. In 2016 bezochten 87.838 scholieren de Tweede Kamer; in 2017 waren dat er ongeveer 93.000, op een totaal van 220.000 geregistreerde bezoekers. Als de Kamer conform het Regeerakkoord wil faciliteren dat nóg meer scholieren de Kamer bezoeken, zijn zowel voor de huidige locatie als voor de tijdelijke huisvesting organisatorische en bouwkundige aanpassingen nodig om de grotere bezoekersaantallen te kunnen opvangen.

² Bijlage bij Kamerstuk 34 700, nr. 34.

- Om de interesse van kinderen te wekken voor het werk van de Kamer worden de deuren van de Tweede Kamer vaker open gezet op speciale momenten zoals de Museumnacht Kids, bedoeld voor kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 jaar. In 2017 was dit een groot succes. Ongeveer 750 kinderen en twee keer zoveel ouders bezochten de Tweede Kamer.
- Om de betrokkenheid van jongeren bij de politiek verder te vergroten heeft de Tweede Kamer besloten tot het instellen van een Kindervragenuur. Daar wordt praktisch uitwerking aan gegeven door rond de «Internationale Dag van de rechten van het Kind» kinderen de mogelijkheid te geven om in de Plenaire Zaal van de Tweede Kamer vragen te stellen aan de regering.
- De open dagen in de Tweede Kamer, op Open Monumentendag en 5 mei, zijn een succes. Ook dit jaar organiseert de Tweede Kamer activiteiten tijdens deze dagen en tijdens de recessen.
- Burgerparticipatie kan verder worden vergroot door vaker gebruik te maken van een burgerpanel. Een eerste aanzet is gegeven door het initiatief V100, waarbij honderd burgers – een dwarsdoorsnede uit de samenleving – een dag lang meedachten over de Verantwoordingsstukken die de Algemene Rekenkamer naar de Tweede Kamer stuurde. Hun vragen zijn door het kabinet beantwoord en betrokken bij het Verantwoordingsdebat. De Kamercommissies zouden vaker gebruik kunnen maken van dit (of andere) burgerpanel(s). Ook via internetconsultaties of sociale media kan aan mensen gevraagd worden hun ervaringen te delen. Op deze manier kunnen burgers meer betrokken worden bij het Kamerwerk. Een voorbeeld is het rondetafelgesprek van de commissie SZW over schulden. Burgers zijn via sociale media om input gevraagd. Dergelijke vormen zouden kunnen worden toegevoegd aan het instrumentarium van de Kamer, naast hoorzittingen en rondetafelgesprekken.
- De Oude Zaal van de Tweede Kamer is een bijzondere ruimte, die beter benut kan worden. Er wordt bekeken of de Oude Zaal in de periode tot aan de verhuizing kan worden gebruikt voor bijvoorbeeld lezingen, discussieavonden, muziekuitvoeringen of toneelstukken die politieke/maatschappelijke relevantie hebben. Deze evenementen moeten voor een breed publiek toegankelijk zijn.

Renovatie Binnenhof/verhuizing naar Bezuidenhoutseweg

- In 2015 heeft de Tweede Kamer besloten tot een grondige verbouwing van het Binnenhofcomplex. Op basis van dit besluit zullen de voorbereidingen van de renovatie van het Binnenhofcomplex, meer nog dan in 2018, ook in 2019 volop aandacht vragen van de organisatie. Belangrijk aandachtspunt daarbij is dat de Kamer toegankelijk en het Kamerwerk zichtbaar blijft, ook als de Tweede Kamer verhuist naar de tijdelijke huisvesting op de Bezuidenhoutseweg. Het pand B67 wordt in 2018 en 2019 door een omvangrijke verbouwing geschikt gemaakt voor de tijdelijke huisvesting van de Tweede Kamer. Een door het Rijksvastgoedbedrijf geselecteerde architect heeft met bouwkundige adviseurs op hoofdpunten voorstellen gedaan voor deze aanpassingen en heeft deze met de Bouwbegeleidingscommissie besproken. Dit betreft onder meer de toegang voor bezoekers en de positie en inrichting van de plenaire zaal en de commissiezalen. De functionaliteit zal zo veel mogelijk gelijk zijn aan die van de huisvesting op het Binnenhof. Er is nog geen volledig beeld van de kosten die dit met zich meebrengt. In loop van 2018 zal hier meer zicht op komen.

Reorganisatie Kamerorganisatie

Om een professionele, slagvaardige ambtelijke organisatie te bouwen die de dienstverlening voortdurend verbetert, zullen herijkingen en doorlich-

tingen een vast onderdeel zijn van het werkprogramma van alle diensten van de Kamerorganisatie.

- Verschillende reorganisaties van diensten zijn in 2017 afgerond of in gang gezet, waarmee een begin is gemaakt met de uitvoering van de gewijzigde motie van het lid Neppéus c.s. (t.v.v. Kamerstuk 34 444, nr. 8) over spoedige uitvoering van de aanbevelingen in het ABD-rapport (Kamerstuk 34 444, nr. 16), ingediend tijdens de behandeling van Raming voor het jaar 2017 (Kamerstuk 34 444, nr. 17). De reorganisaties van P&O en de FD lopen door in 2018. In 2018 vinden herijkingen en daaruit voortvloeiende reorganisaties plaats bij de Beveiligingsdienst en de Stafdienst Financieel Economische Zaken (FEZ). Met herijkingen van de andere diensten zal in 2018 eveneens begonnen worden, met daaruit mogelijk voortvloeiende reorganisaties in 2019. Het gaat om de Bodedienst, het Restaurantbedrijf, de Dienst Verslag en Redactie (DVR), de Griffies Commissies (GC's) en de Griffie Plenair/Bureau Wetgeving. Na de geplande overdracht van de technische ICT-taken aan het Shared Service Centrum (SSC) ICT van de rijksoverheid in 2019 zal de organisatie van de blijvende ICT-taken van de Tweede Kamer in samenhang met het Bureau Informatisering en Projecten (Bureau IP) worden gezien. Bundeling van de DA en Bureau IP in een nieuwe dienst ligt dan voor de hand. Door op het gebied van automatisering maar ook (bijvoorbeeld) salarisadministratie gebruik te maken van gespecialiseerde overheidsorganisaties zoals het SSC of P-Direct kan meer prioriteit worden gegeven aan het primaire proces. In 2018 en 2019 zal ook moeten worden gekeken naar de capaciteit voor en organisatie van taken op het gebied van de ontvangst van een groeiend aantal bezoekers en evenementen buiten en tijdens recessen. Deze veranderingen betekenen dat de vernieuwing van de organisatiestructuur in 2019 zal worden afgerond en dat een betere uitgangspositie is gecreëerd voor een kwalitatief hoogwaardige dienstverlening.
- Reeds genoemd is de oprichting en terugkerende evaluatie van de nieuwe DAO en de DIA – en de opheffing van de DIV en het BOR – in het kader van de nieuwe werkwijze van commissies. Het functioneren van deze nieuwe werkwijze zal jaarlijks worden geëvalueerd en vierjaarlijks zal het gehele model tegen het licht worden gehouden. In dit model functioneren ook de Griffies Commissies, inclusief de Europa-ondersteuning, en het Bureau Wetgeving. De evaluaties raken derhalve ook hun functioneren en de uitkomsten worden uiteraard meegenomen in de bovengenoemde herijkingen in 2018/2019.
- De aparte status van de Griffie Interparlementaire Betrekkingen (Griffie IB) is beëindigd. De Griffie IB is thans, net als de griffies van vaste commissies, een regulier onderdeel van de Griffie Commissies Internationaal en Ruimtelijk en zal qua werkwijze nauwer gaan aansluiten bij de griffies van de vaste Kamercommissies zodat de inhoudelijke ondersteuning van de delegaties naar de interparlementaire organen door de staven van vakcommissies wordt versterkt.

Instrumentarium Tweede Kamer

- Een belangrijk aandachtspunt is een reflectie op de instrumenten die de Kamer ter beschikking staan. Bij de Raming van 2018 heeft de Voorzitter toegezegd om het RvO tegen het licht te houden. Inmiddels is er een werkgroep ingesteld onder leiding van het Kamerlid Van der Staaij, met de opdracht om het RvO integraal te herzien.
- In 2018 is begonnen met het systematisch aandacht besteden aan grondwettelijke aspecten van wetgeving. Niet alleen is de regering verzocht om in de memorie van toelichting bij haar wetsvoorstellen een constitutionele paragraaf op te nemen, ook initiatiefnemers uit de Kamer zullen op de wenselijkheid van een dergelijke paragraaf worden gewezen. De vaste commissies zullen vanuit de ondersteunende

staven een wetgevingsrapport krijgen aangereikt, waarin eveneens op grondwettelijke aspecten wordt ingegaan. Op deze wijze wordt vorm en inhoud gegeven aan een constitutionele toetsing door de «vakcommissie» en niet door een afzonderlijke commissie voor grondwetstoetsing.

- Een aandachtspunt is het debat van Kamerleden onderling over onderwerpen die primair de Kamer aangaan, zonder aanwezigheid van bewindspersonen in Vak K. Onderzocht en beproefd kan worden in welke gevallen een dergelijk onderling debat in de Kamer gevoerd kan worden. In 2019 beschikt de Kamer naar alle waarschijnlijkheid over het eindrapport met bijbehorende aanbevelingen van de Staatscommissie Toekomst Parlementair Stelsel (waarvoor samen met de Eerste Kamer een parlementaire klankbordgroep is gevormd). Het is heel goed denkbaar dat een deel van het debat over de aanbevelingen van de Staatscommissie plaatsvindt zonder een aanwezigheid in vak K. Ook de evaluatie van het relatief nieuwe instrument van de parlementaire ondervraging in 2019 kan zich lenen voor een debat van Kamerleden onderling.

Werkklimaat/sociale veiligheid Tweede Kamer

- Belangrijk speerpunt in 2018 en 2019 is het werken aan een goed sociaal klimaat waarin veiligheid, gezondheid en inclusiviteit (ofwel het ontbreken van enige vorm van discriminatie of vooringenomenheid) belangrijke thema's zijn. Daartoe wordt de (her)kenbaarheid van vertrouwenspersonen verbeterd, mede om elke drempel om melding te maken van ongewenst gedrag weg te nemen. Dit mede naar aanleiding van de maatschappelijke discussie over seksuele intimidatie en ongewenste intimiteiten (#metoo). Er wordt geïnvesteerd in een versterking van hun kennis, rol en toegankelijkheid in de organisatie. Naast de huidige trainingen, aandacht in het introductieprogramma van Kamerambtenaren en informatie op intranet worden praktische voorstellen uitgewerkt om de toegang tot de vertrouwenspersonen te vergemakkelijken.
- Voor medewerkers worden (opfris)trainingen omgangsvormen en integriteit georganiseerd, zodat iedereen het beleid en de vertrouwenspersonen kent. Daarnaast wordt er een communicatiecampagne gestart over thema's rondom sociale veiligheid.
- In 2018 wordt in het kader van het Arbobeleid de algehele werkbeleving onder medewerkers gemeten (nulmeting). Onderdeel hiervan zijn seksuele intimidatie en ongewenste omgangsvormen. De bevindingen en verbeteringen worden in elke dienst besproken en opgevolgd. Ook de fracties worden betrokken bij het werkbelevingsonderzoek.
- Net als in 2017 wil de Kamerorganisatie de doelstellingen van het Charter Talent naar de Top als ook de doelstellingen op het gebied van participatiebanen behalen (14 in 2018, 15 in 2019).
- De Kamerorganisatie zal conform de Participatiewet personen uit de doelgroep van die wet opnemen in de organisatie, van 14 arbeidsplaatsen in 2018 tot 22 in 2024.

Viering algemeen kiesrecht

Het presidium heeft besloten om expliciet aandacht te besteden aan de viering van honderd jaar algemeen kiesrecht in (aanloop naar) 2019. De invoering van algemeen kiesrecht in 1919 was een belangrijke mijlpaal in de geschiedenis van onze parlementaire democratie, voor mannen én voor vrouwen. Om invulling te geven aan deze gedachte zal in 2018 een projectgroep bestaande uit onder anderen Kamerleden, fractiemedewerkers en ambtenaren worden ingericht om aansprekende en originele evenementen te organiseren, die recht doen aan de breedte en het belang

van het onderwerp. Die evenementen kunnen verspreid in de tijd plaatsvinden. In de afgelopen maanden is gebleken dat er meer partijen zijn die activiteiten organiseren omtrent de viering van honderd jaar algemeen kiesrecht. Er zal worden gezocht naar samenwerking met dergelijke partners.

Het presidium ziet uit naar het gesprek over bovenstaande speerpunten en de bijbehorende achterliggende stukken.

Namens het presidium,

De Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal,
K. Arib